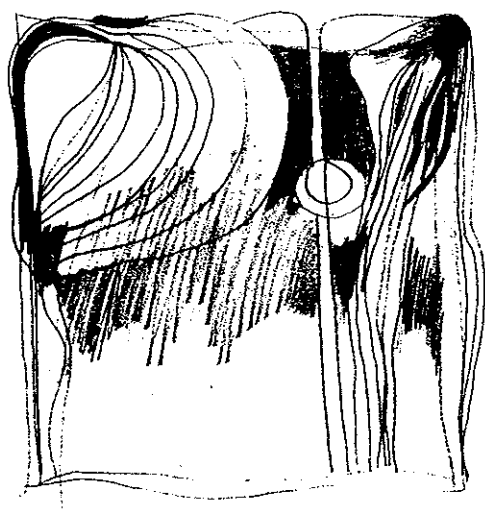

**K POETOLOGICKÝM A AXIOLOGICKÝM
ASPEKTOM SLOVENSKEJ LITERATÚRY
90. ROKOV 20. STOROČIA**

NÁUKA

ZASTRETIE AUTORA V SLOVENSKEJ LITERATÚRE 90. ROKOV AKO POKRAČOVANIE JEDNÉHO Z DRUHOV DISKURZIVITY

Erik MARKOVIČ

I. Zastretie klasického pojmu autora

Jedným z charakteristických znakov súčasnej literatúry posledných rokov je zvýšený výskyt antológií a skupinových zbierok. V krátkom čase boli publikované projekty *Barbar(u)ská ruleta* (1998), *Hlbokozelená žena* (1998), *Déjà vu* (1999), *Generátor X: Hmlovina* (1999). Obdobných zbierok je viac, v tých spomenutých sa však najvýraznejšie prejavuje stále častejšie používaný princíp „obmedzenia kompetencií“ jednotlivých autorov v mene rozvinutia štruktúry istého typu ich vzájomného rozhovoru. Táto nevyslovená zásada sa posúva do extrému v nadužívaní pseudonymov (Minnealouslyche, Anna Amadina), prípadne v úplnom upustení od pomenovania autora, v anonymizácii (napr. v *Déjà vu*, *Generátor X...*), v postmoderných postupoch typu ironickej zámery autorstva (Macsovszky – Malúchová), dvojautorstva (Erdélyi – Vadas, Pišťanek – Taragel). Tento charakteristický rys nie je len literárnym znakom, ale mohol by byť aj znakom všeobecne kultúrnym, pretože analogické charakteristiky sa objavujú aj v iných oblastiach, napr. vo filozofii (rôzne podoby spoluautorstva).¹ Ani jeden z uvedených príkladov nového spôsobu autorstva „transindividuálneho subjektu“ (Foucault, 1994, s. 64) sa nedá jednoznačne priradiť napr. k niektorému druhu z Eliotovej typológie druhov antológií, ktoré sú reprezentatívnym príkladom klasického chápania autorstva (Eliot, 1972, s. 80 – 105). Naznačený fenomén presnejšie vystihuje Foucaultova postmoderná téza: „...autor sa musí stratit, alebo sa musí zastrieť v prospech foriem, ktoré sú vlastné diskurzu“ (Foucault, 1994, s. 67). Detailnejšie analýzy štruktúr všetkých literárnych variácií zastretia autora sú výsostnou záležitosťou literárnej vedy, nás tentoraz predbežne zaujímajú niektoré filozofické súvislosti tohto javu. Podľa Foucaulta je zmiznutie autora „udalostou, ktorá od Mallarmého stále trvá“ (Foucault, 1994, s. 47), pričom spôsob, akým literárna kritika dovtedy určovala autora či skôr vytvárala jeho formu, bol

¹ Z autorských skupín najčastejšie objavujúcich sa v oblasti filozofie spomeňme napr. E. Farkašová, Z. Kicková, M. Szapuová alebo V. Černíka, J. Vicenika, E. Višňovského, resp. P. Michaloviča, P. Minára. Azda sem môžeme zaradiť aj autorskú dvojicu pravidelne glosujúcu najnovšie vydavateľské udalosti M. Marcelliho a M. Petříčka, alebo M. Kováča či T. Podolinskú v religionistike.

takmer priamo odvodený od spôsobu, ktorým kresťanská tradícia určovala autenticitu textov. Aj moderná kritika často používala schémy podobné kresťanskej exegéze, ktorá chcela dokázať hodnotu nejakého textu svätosťou autora (napr. princíp homonymie u sv. Hieronyma v diele *De viris illustribus* – Foucault, 1994, s. 53). Foucault problematiku autora filozoficky analyzuje najmä v nadväznosti na Nietzscheho problém nihilizmu. Ak vychádzame z tejto témy, ktorá sa opakovane pertraktovala od konca 19. storočia, a ak smrťou Boha aj pojem človeka „umiera“, mizne a bude nahradený nejakou nadčlovečenskou, presnejšie nadsubjektovou štruktúrou, tak podstatným bude prieskum pravidiel, prostredníctvom ktorých sa utváral a pôsobil pôvodný i nový pojem človeka. Foucault podľa vlastných slov učinil to isté aj pre pojem autora (Foucault, 1994, s. 67). Zánik klasického chápania autora a jeho nahradenie Foucaultom definovaným pojmom zakladateľa diskurzivity by bolo možné interpretovať aj ako dôsledok rozvinutia témy smrti Boha a prekonávania nihilizmu.² Zdá sa ale, že napriek tomu nie je možné všetky autorské mystifikácie (v nadväznosti na Nietzscheho ako na jedného z najdôležitejších klasikov postmodernizmu) vysvetľovať nietzscheovsky metaforicky len ako dôsledok toho, že „básnici príliš klamú“ a „básnici mútia vodu, aby sa zdali hlbšími“. Azda by teda bolo zmysluplné pokúsiť sa seriózne preskúmať, či analogicky aj postmoderný jav zastretia autora v kultúre 90. rokov tiež nie je sekundárnym problémom odvodeným z pôvodne filozofickej témy, či navyše nemá svoj predobraz vo variácii problematiky filozofického či literárneho nihilizmu a zároveň zistiť, v akom zmysle môže načrtnutá nadväznosť kultúrnych javov pomôcť zreteľnejšie pochopiť prítomnosť. Ak by sa našiel v blízkej minulosti výrazný reprezentant diskusie o nihilizme, tak bude nevyhnutné v základných rysoch načrtnúť, akým spôsobom sa širší európsky kontext premietol do špecifických dobových reálií.³ Zároveň bude nutné detailnejšie identifikovať aspoň jeden prejav literárneho nihilizmu⁴ v súčasnej literatúre a určiť jeho vzťah k najnovšie prezentovaným literárnovedným kategóriám, ako sú poetika coolnes, text generation, genitalizmus.

² Je však potrebné upozorniť, že už aj u samotného Nietzscheho sa celkom zreteľne objavuje isté predznamenanie takéhoto chápania autorstva transindividuálneho subjektu, najmä v rôznych úvahách o spisovateľoch a ich štýle, čo reprezentatívne dokumentuje paragraf 180 z *Menschliches, Allzumenschliches I.*: „Collectivgeist. – Ein guter Schriftsteller hat nicht nur seinen eigenen Geist, sondern auch noch den Geist seiner Freunde.“ (NIETZSCHE, F.: *Menschliches, Allzumenschliches I., II.* Berlin: KSA 3, 1988, s. 162.)

³ Z tohto hľadiska je dôležitá najmä polemika o nihilistickom charaktere poézie M. Válka, jej reinterpretácia z pohľadu súčasnej literatúry a filozofie – viac v MARKOVIČ, E.: *Spor o nihilizmus.* FÚ SAV 2001. (rukopis)

⁴ Vymedzenie pojmu literárneho nihilizmu: Keďže sa pojem nihilizmus používa v rôznych významoch, je potrebné aspoň predbežne upozorniť, že pod nihilizmom sa

II. Stručný teoretický úvod.

Analyzovanie, aplikovanie podmienok diskurzivity

Foucault tvrdí, že v priebehu 19. storočia sa v Európe objavujú zvláštni autori, ktorí nie sú ani „veľkými literárnymi autormi“, ani autormi kanonických náboženských textov či zakladateľmi vied. Preto ich nazval termínom „zakladatelia diskurzivity“. Spomínaní autori sú špecifickí tým, že nie sú len autormi svojich kníh, ale že vytvorili možnosť a pravidlo pre formovanie iných textov. Tým otvárajú pole istému počtu podobnosti a analógii, ktoré sa modelujú podľa pôvodného diela zakladateľa diskurzivity, alebo z neho priamo prevzali jeho základný princíp. Foucault uvádza predovšetkým Freuda a Marxa ako prvých a najdôležitejších predstaviteľov tohto typu autorstva. M. de Candillac sa k nim neskôr pokúsi pridať aj Nietzscheho.⁵

Keďže Foucault z oblasti literatúry uvádza len A. Radcliffovú (tá však vyhovuje len prvej z podmienok kladených na pojem zakladateľa diskurzivity), bolo by podnetné pokúsiť sa preskúmať v základných obrysoch, či sa v rámci vyššie naznačených paralel vývoja poetického nihilizmu v poézii 19. storočia neobjavuje typ analogického diskurzívneho zakladateľstva.⁶ Formulácia problému sa dá zúžiť na otázku, či je možné Foucaultom založený pojem zakladateľstva diskurzivity rozšíriť aj na oblasť literatúry.

dehonestujúce hodnotenie všetkého extrémne liberálneho, slovo nihilizmus tu samozrejme nemá význam niekdajšieho odsudzujúceho prívlastku pre všetko západné, čo kedysi nevyhovovalo doktríne socrealizmu. Poetický nihilizmus tu teda predstavuje romanticko dekadentnú líniu tradície, nadväzujúcu na jeden z jej najvýraznejších prejavov – na prvé, maldororovské obdobie tvorby Lautréamonta. Filozoficky pojem nihilizmu môže tak nadobúdať pozitívny zmysel katarzie, v podobnom význame ako Heideggerov „pozitívny zámer deštrukcie“ dejín ontológie, keďže „je potrebné uvoľniť stuhnutú tradíciu a odstrániť jej príkrov.“ (HEIDEGGER, M.: *Bytí a čas*. Praha: Oikoymenth 1996, s. 39.)

⁵ M. Marcelli presvedčivo ukazuje, že k zakladateľom diskurzivity patrí aj sám M. Foucault, pretože sa sám neumiestňuje ani pozitívne, ani negatívne do vnútra iných diskurzov, ale jeho kritika je vedená takpovediac zvonku: „Založiť diskurzivitu znamená potom fundovať jednotlivé diskurzy zvonku bez ohľadu na ich vnútorné hodnotové kritériá.“ (MARCELLI, M.: *Foucault alebo stať sa iným*. Bratislava: Archa 1995, s. 60.) Na rozdiel od Marcelliho interpretácie, ktorej sa nedá nič vytknúť, v tu načrtnutej, mierne modifikovanej koncepcii nedochádza ku konkurenčnému vzťahu jednotlivých diskurzív (ako pri freudizme a marxizme), ide skôr o istý typ symbiózy filozofického a literárneho diskurzu. Pri prijatí kritéria „rozlíšenia na jemnejšej škále“ teda ide o prípad, keď sa „tieto aliancie... vytvárajú až vo vzdialenejších výsekoch diskurzívnych polí.“ (MARCELLI, M.: C. d., s. 108 – 109.)

⁶ Ako diskurzívne založenie vhodné pre ďalšie skúmanie môže byť určená autorská dualita Nietzsche – Lautréamont, viac v: *Aristokratizmus filozofie a poézie*. Diplomová práca. Bratislava: FF UK 1997.

Zakladateľské dielo takmer vždy obsahovalo charakteristické obraty, vzťahy, znaky, štruktúry, ktoré mohli použiť aj iní spisovatelia. Zakladatelia diskurzivity však musia nielen otvoriť možnosť určitého počtu analógií, ale navyše i možnosť určitého počtu rozdielov, teda musia „otvoriť dvere“ aj pre niečo iné než len pre seba a pre niečo, čo patrí k tomu, čo založili. Foucault ďalej využíva vymedzovaciu metódu a postupne zužuje pole tohto pojmu. Pýta sa preto, či skutočnosť umožnenia rozdielov voči vlastnému dielu neposkytuje každý zakladateľ vedy a každý autor, ktorý zaviedol do vedy nejakú podstatnú zmenu. Boli to napríklad Galileo alebo Cuvier, ktorý umožnil teóriu vývoja úplne protikladnú k jeho vlastnému fixizmu, rovnako ako Saussure umožnil vznik generatívnej gramatiky, odlišnej od jeho pôvodných štruktúrálnych analýz. Založenie diskurzivity však napriek tomu nemá rovnaký charakter ako založenie akéhokoľvek vedeckého prístupu. Je medzi nimi podstatný rozdiel v tom, že v prípade vedeckého prístupu je zakladateľský akt v plnom súlade s jeho budúcimi premenami, je nevyhnutnou súčasťou modifikácií, ktoré umožňuje. Akt založenia vedeckého prístupu môže byť nanovo uvedený do vnútra z neho odvodených transformácií. Založenie diskurzivity má ale naopak heterogénny charakter. Rozšíriť určitý typ diskurzivity neznamena poskytnúť jej formálnu všeobecnosť, ktorú ani samotný charakter diskurzivity od začiatku nepripúšťa, ale znamená otvoriť istý počet aplikácií.

Pokúsí sa vymedziť alebo určiť nejaký typ diskurzivity znamená spätne izolovať v zakladajúcom akte nejaký obmedzený počet viet alebo výrokov, ktorým by bola výhradne priznaná zakladateľská hodnota tak, aby vzhľadom na ne ostatné vety a teórie toho istého autora mohli byť považované za odvodené, druhotné a náhodné. Princíp naznačenia línie diskurzivity istého typu nie je totožný so zakladaním vedy (nepotrebuje teda princíp bezrozpomosti, princíp vylúčenia tretieho atď.), preto v diele zakladateľa diskurzivity nerozoznávame niektoré propozície ako falošné, ale uspokojujeme sa pri určení aktu založenia s tým, že vylučujeme výroky, ktoré sa javia ako nepodstatné, a chápeme ich ako „prehistorické“, vzťahujúce sa k inému typu diskurzivity. Preto na rozdiel od vedy, diskurzívne založenie **nie je súčasťou neskorších transformácií, ale nevyhnutne ostáva v ich pozadí** alebo z nich vyčnieva. Vo vede sa platnosť nejakej propozície posudzuje vo vzťahu k tomu, čo je svojou štruktúrou a normatívnosťou považované za vedu. Naproti tomu sa teoretická platnosť propozícií v rámci diskurzivity posudzuje vzhľadom na dielo jej zakladateľa. Istý typ diskurzivity sa k tomuto dielu vzťahuje ako k svojim prvotným súradniciam.

Nevyhnutným sprievodným javom diskurzív je preto často sa opakujúca požiadavka **návratu k pôvodu**.⁷

⁷ Foucault v tomto prípade ešte rozlišuje: a) Znovuobjavenie – je retrospektívnym kódovaním historického pohľadu, nachádzanie istých útvarov vedenia princípom analógie a izomorfie. b) Reaktualizácia je znovuvedenie nejakého diskurzu do oblasti zovšeobecnenia, transformácie alebo aplikácie, ktorá navyše musí byť v jeho rámci úplne nová.

„Návrat k...“ je teda pohybom, ktorý nastoľuje diskurzivitu. Aby bol návrat k pôvodu možný, musí dôjsť k zabudnutiu, a to nie k náhodnému, ale k bytostnému a konštitutívnemu. Akt ustanovenia má vo svojej podstate vpísané, že nie je možné, aby nebol zabudnutý. Návrat tvorí súčasť samotného diskurzu a neustále ho modifikuje.⁸ V pokusoch o návrat dochádza k úzkemu previazaniu diela a autora.

Predchádzajúce dôkladné prerozprávanie vymedzenia pojmu založenia diskurzivity bolo nutné na to (Foucault, 1994, s. 56 – 60), aby bolo čo najzreteľnejšie vidieť všetky paralely s vývojom poetického nihilizmu a aby nás upozornilo na možné disproporcie. Pri pokuse zhrnúť základné podmienky, ktoré musí spĺňať pojem zakladateľa diskurzivity, vo Foucaultovom postupnom negatívnom vymedzovaní je možné vytvoriť túto schému:

1. Nielen tvorba vlastného diela, ale zároveň aj základného princípu pre iné texty.

2. Tento princíp vytvára nielen istý počet analógií a podobností, ale tvorí aj možnosť protikladných rozdielov od pôvodného diela.

3. Tento princíp vytvára nielen analógie a možnosť rozdielov, ale navyše diskurzívne založenie nie je súčasťou neskorších transformácií ako vo vede, ale ostáva skryté v pozadí.

4. Tento princíp je potrebné retrospektívne znovu objaviť reaktualizáciou, určiť pôvodné dielo, v tomto návrate k pôvodu izolovať ohraničený počet viet, princípmi analógie a izomorfie určiť istý útvar vedenia a jeho kontinuitu medzi viacerými autormi, zároveň analyzovať, či došlo k zabudnutiu a zastretiu pôvodného princípu.

5. Návrat musí byť niečím novým a musí zároveň modifikovať samotný diskurz.

6. V týchto pokusoch o návrat dochádza k úzkemu previazaniu diela a autora.

Pokúsim sa tieto podmienky postupne jednotlivito dať do súvislosti s (na inom mieste) načrtnutou problematikou vývoja poetického nihilizmu.

1. V už naznačenej línii sa zreteľne ukazuje, že typ autora ako Lautréamont napísal nielen svoje dielo rozdelené do dvoch štýlovo, myšlienkovy aj formálne úplne protikladných období, ale tým zároveň najvýraznejšie vytvoril princíp pre formovanie iných textov alebo prinajmenšom pravidlo pre spôsob ich interpretácie. Tento princíp bol predznačený už u Baudelaira a neskôr bol niekoľkokrát nanovo formulovaný v rôznych podobách ako napätie protikladov, ktoré sa navzájom nerušia, ale udržiavajú v harmónii oblúku syntézy: dekadentného – nedekadentného, romantického – klasicistického, nihilistického – nenihilistického, apolónskeho –

⁸ Nové skúmanie pôvodných textov (napr. Freuda) mení celý diskurz (psychoanalýzu). Vo vede to tak nie je – napr. objav nejakého neznámeho Newtonovho alebo Cantorovho textu nemôže už nijakým spôsobom pozmeniť klasickú kozmológiu alebo teóriu množín. Naopak, objav nejakého nového textu v rámci diskurzivity modifikuje aj samotnú diskurzivitu. Napr. objav Freudovho *Abriss der Psychoanalyse* nemení historickú znalosť psychoanalýzy, ale jej teoretické pole.

dionýzského, oblasť čistej a komplexnej imaginácie intelektuálnej poézie – sféra vášne a snenia klasicizujúceho, parnasistického obdobia (Mallarmé, 1996, s. 52).⁹

2. Takéto založenie diskurzivity vytvorilo nielen istý počet podobností a analógií (napr. Baudelaire; Lautréamont; Nietzsche; Mallarmé; Heideggerova interpretácia Nietzscheho; spôsob interpretácie textov u O. Paza; u nás – spôsob interpretácie tvorby, ale i života M. Válka u M. Hamadu, S. Šmatláka a F. Matejova), ale boli tým umožnené zároveň aj úplne protikladné prístupy – ako príklad je možné uviesť T. S. Eliota a jeho pokus o rušenie diferencie klasické – romantické (Eliot, 1972, s. 62).

3. Je nesporné, že je splnená aj táto podmienka, ktorá bola určená z rozdielného chápania zakladajúceho aktu vo vede a v diskurzivite, už samotná povaha tu načrtnutej diskurzivity, ktorá priebehom svojej línie osciluje v hraničnom území medzi literatúrou a nescientisticky zameranou filozofiou, vylučuje snahu označiť ju za striktné klasický vedecký prístup.¹⁰

Nie je možné tvrdiť, že zakladateľský akt načrtnutej diskurzivity je v súlade so všetkými transformáciami, ktoré umožňuje. Možno pozorovať, že napr. predstava

⁹ Tento návrh na jeden typ princípu z možných spôsobov založenia diskurzivity do istej miery aj zodpovedá Foucaultovmu odporúčaniu, ako by asi mala byť vytvorená možná typológia diskurzov. Foucault pochybuje, že by táto typológia mohla byť vykonaná len na základe formálne gramatických rysov diskurzu, alebo len na základe ich predmetu. A to preto, lebo určite existujú vlastnosti a vzťahy vo svojej podstate nepochybne diskurzívne, ktoré ale pritom nie je možné redukovať na pravidlá gramatiky a logiky alebo na zákonitosti ich predmetu. Práve k takýmto neredukovateľným vlastnostiam a vzťahom je potrebné sa obracať, aby bolo možné rozlíšiť kategórie diskurzov. Jednu z týchto diskurzívnych vlastností predstavuje podľa Foucaulta vzťah alebo rôzne podoby tohto vzťahu k nejakému autorovi. (FOUCAULT, M.: „Co je autor?“ In: Diskurs, autor, genealogie. Praha: Svoboda 1994, s. 61.) Idea jednoty štýlových protikladov teda spĺňa aj tieto Foucaultove podmienky, pretože nie je svojím charakterom ani gramatickou, ani logickou zásadou (je v istom zmysle úplne antilogickou).

¹⁰ Foucault v závere svojho výkladu upozorňuje, že ním načrtnutá koncepcia rozdielu medzi diskurzivitou a vedeckým prístupom je iba schematická, nevylučuje možnosť ich prelínania – nejde o dva postupy, ktoré sa navzájom vylučujú. Dôvod rozlíšenia tkvie v poukaze na to, že pri ďalšom potenciálnom pokuse analyzovať komplexnú diskurzívnu funkciu autora v sérii textov (a v celých disciplínach) musí nevyhnutne dôjsť k objaveniu ďalších nových určení a spresnení. (FOUCAULT, M.: C. d., s. 60.) Tu načrtnutá koncepcia využíva práve Foucaultom ponúknutú možnosť rozšírenia skúmania diskurzivity do iných disciplín, pričom výhodnosť takéhoto postupu spočíva v tom, že nie je možné realizovať ho iba obyčajným mechanickým aplikovaním princípov diskurzivity na oblasť literatúry, pretože prirodzeným dôsledkom detailnejších určení a spresnení diskurzivity je spätná tvorivá modifikácia diskurzu (t. j. princíp č. 5), čo v našom prípade znamená pokus o určenie Lautréamontovho zakladateľstva špecifického typu diskurzivity vývoja poetického nihilizmu so zvláštnym významom pre svoju interpretáciu presahu až do súčasnosti.

syntézy dvoch podôb poézie u Mallarmého bola mierne odlišná napríklad od Šmatlákovkej tézy o integrovaní domnelo nihilistických momentov Válka do nedeštruktívnej syntézy, tá tiež nebola úplne podobná Nietzscheho predstave syntetizujúceho umelca v rámci koncepcie *Neue Aufklärung*, aj keď základná matica, invariant alebo forma vedenia bola vždy tá istá. Rozsiahle analógie tohto typu, ktoré by boli na inom mieste neprípustné (napr. vo vedeckom prístupe alebo aj v striktnějších humanitných vedách), bolo možné urobiť len vďaka prístupu, ktorý zbavuje subjekt jeho pôvodnej zakladajúcej úlohy a „analyzuje jeho rolu ako premennú, komplexnú funkciu diskurzu“ (Foucault, 1994, s. 61). Táto metóda znamená dočasné zastretie hraníc medzi jednotlivými autormi a priečny prierez, prieskum len samotných metamorfóz daného invariantu (napr. opozície klasicistický rytmizovaný – romantizujúci dekadentný štýl), pričom vety protirečiace skúmanému javu boli chápané ako nepodstatné, odvodené a ponechané na neskoršie preskúmanie inému typu diskurzivity. Možné analógie nie sú hneď zreteľné, na prvý pohľad nič nenasvedčovalo tomu, že existuje nejaká súvislosť napr. medzi metódou Váľkovej poézie definovanou Hamadom a teóriou literárnej dekadencie 19. storočia argumentačne použitou Nietzsche v polemike proti Wagnerovi. Preto bolo nutné izomorfiu, súvislosť analógií určiť retrospektívnym návratom k pôvodnému, reaktualizovanému dielu (Lautréamonta), ktorého formujúci princíp bol dočasne zastretý.

4. Aby bolo možné k takémuto „návratu k...“ prísť, naozaj muselo najprv dôjsť k bytostnému a konštitutívnemu zabudnutiu. Nič vo všeobecnosti výrazne nesignalizuje, že za niektorými súčasnými kultúrnymi javmi, ako sú rôzne postmoderné postupy zastretia autora, paralelné vydanie antológií na prvý pohľad nihilistickej a kresťanskej literatúry (napr. *Barbar(u)ská ruleta*, 1998; *Hlbokozelená žena*, 1998), sa môže skrývať do istej miery zabudnutý spôsob myslenia, svojím charakterom predznačený v spore o nihilizmus spred tridsiatich rokov.

Rovnako aj v tomto spore, hoci ho Hamada umiestnil do širšieho rámca, napriek tomu ostalo zakryté, že o takom istom probléme, len v iných formuláciách uvažoval Nietzsche v rámci svojej koncepcie *Neue Aufklärung*.

Ak v Nietzscheho diele nenájdeme zmienku o Mallarmém a Lautréamontovi, neznamená to, že toto zakrytie nám zakrýva niekedy až príliš výraznú izomorfiu niektorých myšlienok. Ak O. Paz určí za zlom vo vývoji poézie Mallarmého *Vrh kociek* napriek tomu, že porovnateľný význam pre literatúru malo už Lautréamontovo dielo, tak to neznamená nič iné ako istú formu zastrenia a zabudnutia.

5. Je viac než samozrejmé, že autorovi, resp. autorom tohto textu neprináleží hodnotiť, či pokus o diskurzívny návrat k Lautréamontovi, Váľkovi a Nietzschemu je niečím novým, tvorivo modifikujúci diskurz, prípadne inšpiratívny aj pre iné prístupy. O úspešnosti splnenia tejto podmienky rozhodujú ctení čitatelia, na ktorých tak prechádza časť autorstva a do istej miery aj zodpovednosť za pokračova-

nie takto špecificky chápanej, teraz na tomto mieste vznikajúcej a azda ďalej pokračujúcej diskurzivite.

6. Aj táto posledná, šiesta podmienka je akceptovateľná pre tento typ diskurzu. Ak by totiž bola objavená napr. nejaká neznáma zbierka M. Válka narúšajúca jeho obraz diela a osobnosti, nemohol by napr. F. Matejov interpretačne tvoriť „oblúk“ vývoja básnika medzi nihilistickými a klasicizujúcimi polohami tvorby, to isté by platilo v prípade fiktívneho objavenia sa diela rušiaceho Lautréamontovu dualitu zakladateľského aktu tu načrtnutého typu diskurzivite.

Keďže naznačená línia by v základných rysoch mohla vyhovovať všetkým Foucaultovým podmienkam, navrhujeme, aby ju bolo možné považovať za jeden z typov diskurzivite.

III. Pokračovanie diskurzivite. Nejednoznačnosť klasických dichotómií

Bolo by azda možné pokračovať v takto zvolenej diskurzivite pri splnení predbežnej podmienky – obmedziť pole skúmania len na literatúru, a to presnejšie na literatúru najmladšej generácie 90. rokov. Pri základnom situovaní je potrebné najprv hľadať istý primárny protiklad, opozíciu, pomocou ktorej by sa nezlučiteľné prvky zretľazili a usporiadali okolo daného základného a pôvodného protikladu. Pri definovaní novej podoby autorstva možno najprv vychádzať z tejto priamej aplikácie a modifikácie Foucaultovej definície klasickej podoby autorstva, ktorá je pojmom umožňujúcim prekonávať protiklady rozvinuté v sérii textov. Až po tomto kroku budeme môcť dospieť k pokusu o konštrukciu neklasickej podoby autorstva. Túto úlohu primárneho protikladu by predbežne mohli v našom najbližšom okolí vhodne spĺňať zbierky *Barbar(u)ská ruleta* (1998), *Hlbokozelená žena* (1998). Keďže obidva projekty vyšli a boli prezentované paralelne, vytvoril sa dojem, že k danej literárnej skupine – k Barbarskej generácii – vzniklo protikladné opozitné zoskupenie autorov z okolia časopisu *Proglas*, založenom na niebarbarských princípoch. Podrobnejšie skúmanie však ukazuje, že takéto delenie, ak aj z iného hľadiska (Š. Moravčík) možnože želané, nie je v tomto prípade až také samozrejmé a bezproblémové. Jednotlivé autorské subjekty predstavujú skôr väčšiu alebo menšiu mieru zastúpenia literárneho nihilizmu. Z istého aspektu antológie pripomínajú skôr obdobu Nietzscheho jemného rozlíšenia medzi aktívnou a pasívnou formou nihilizmu, ako nejakú ostrú a nemennú dichotómiu metafyzického typu (napr. nihilizmus – antinihilizmus), čo je ďalší z dôvodov, prečo si daný jav zaslúži podrobnejší prieskum, zakomponovanie a komparáciu s niektorou z postmoderných teórií. Stále zreteľnejším sa stáva fakt, že rôzne pokusy o vytváranie generačných štruktúr, filiácií sa začínajú dosť diametrálne odlišovať od princípov tvoriacich niekdajšie klasické generácie.

Pozn.: Príspevok je skrátenou verziou rozsiahlejšieho textu, ktorý vznikol vo FÚ SAV v r. 2000.

LITERATÚRA

- BARTHES, R.: *Smrť autora*. In.: Profil, 2001, č. 1 – 2.
- BEASLEY-MURRAY, T.: *Súčasná slovenská literatúra, diabolská zmluva s teóriou a genitalisti*. RAK, 2000, č. 3, s. 10 – 18.
- DERRIDA, J.: *Texty k dekonstrukcii*. Bratislava: Archa 1996.
- DIELS, H.: *Die Fragmente der Vorsokratiker*. Berlin 1922.
- ELIOT, T. S.: „Čo je menšia poézia.“ In: Eseje. Bratislava: Slovenský spisovateľ 1972.
- FOUCAULT, M.: „Co je autor?“ In: Diskurs, autor, genealogie. Praha: Svoboda 1994.
- HEIDEGGER, M.: *Nietzsche I*. Pfullingen 1961.
- HEIDEGGER, M.: *Bytí a čas*. Praha: Oikoymenh 1996.
- LAROCHELLE, G.: *Od Kanta k Foucaultovi: Co zbývá z autorského práva?* Filosofický časopis, 1998, č. 4.
- MALLARMÉ, S.: *Faunovo odpoledne a jiné básně*. Praha: Svoboda 1996.
- MARCELLI, M.: *Foucault alebo stať sa iným*. Bratislava: Archa 1995.
- MIKULA, V.: *Autentickosť a štylizovanosť v slovenskej literárnej tradícii*. In: Mikula, V.: *Od baroka k postmoderne. Interpretáčnej sondy do slovenskej literatúry*. Levice: L. C. A. 1997.
- NIETZSCHE, F.: *Der Wille zur Macht*. Leipzig: A. Kröner Verlag 1930.
- NIETZSCHE, F.: *Nachgelassene Fragmente 1885 – 1887*. Berlin: KSA 12, 1988.
- NIETZSCHE, F.: *Menschliches, Allzumenschliches I., II*. Berlin: KSA 3, 1988.
- RABLOF, U.: *Poetika coolness? Mladá slovenská próza po roku 1989*. RAK, 1999, č. 5, s. 24 – 32.

AUTHORS' DISGUISE IN SLOVAK LITERATURE OF THE 1990S

Summary

This study is aimed to elucidate the conditions of diskursivity (Foucault) and to find their applications in the field of literature from the point of view of death of god (Nietzsche) and the death of author (Barthes). The analysis of summarising art as a contra-movement to the nihilism was found in the Lautréamont's Poetry (*Poésies*). The author interprets Lautréamont as an ambivalent and contradictory poet and founder of discursivity. Formal expressions of the difference nihilism – antinihilism in a Slovak literature is found in the polemics between M. Válek and M. Hamada. At the end, the proposal of the new autorship physiognomy (the over-ownership structure) is given as a solution for the destruction of the classic autor group in Slovak postmodern poetry.

ISBN 80 - 89038 - 30 - 1

9 788089 038305